

Mikor egy földdarab lélegezni kezd

A vándorlélek, a csavargásra termett ember nem válogat: mindent látni szeretne. Akkor él igazán, ha úton van. Imádja az ismeretlent. Hogy egy hely színes, zajos, vagy csendes és nyugodt, mindegy számára. Ami számít, az, hogy más legyen. A magyar puszta Európa térképén aprócska pont. Én mégis erre a helyre invitálom azokat a vándorokat, akik nem csak a turista-paradicsomokat kedvelik.

A puszta csendes, nem hivalkodik

A Kiskunsági Nemzeti Park több mint 35 ezer hektáros területén megtaláljuk a Duna-Tisza közének minden védeni érdemes természeti kincsét. Épp ennek a változatosságnak köszönheti jelentőségét: mocsarak, lápok, nedves rétek, homokbuckavidék, szikes puszta, szikes tavak egyaránt előfordulnak benne.

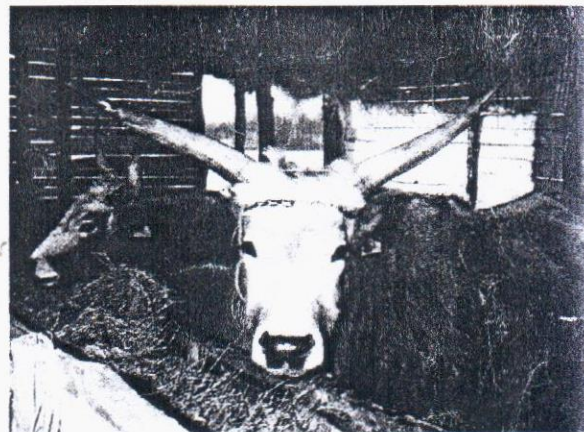
A Bugac melletti Görbeszéki Dűlő mesébe illő hely. Nyargalnak a lovak, békésen legelésznek a szürkemarák, még a legnagyobb melegben is összebújnak a rackajuhok. Az istálló dísznókat, nyulakat rejt. A baromfiudvarban néha jókedvűen elkukorékolják magukat a kakasok, nehogy a tyúkok elfelejtsék, ki az úr a háznál.

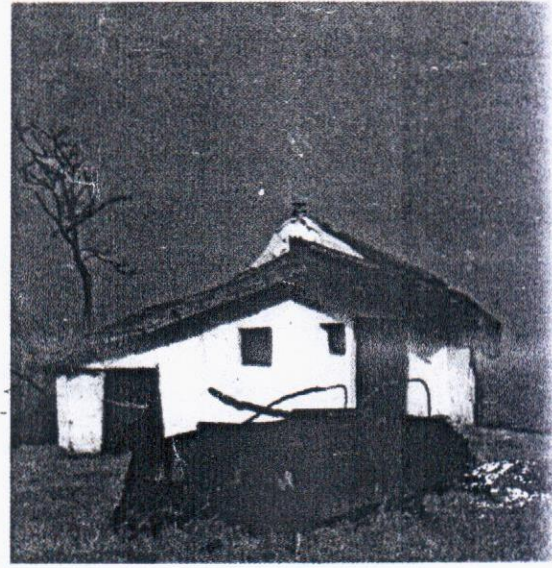
Aki ebédjét érkezik a Gedeon tanyára, el nem ítélné módon elfelejti kulturális érdeklődését, szaglószervei működésbe lépnek, és gyarló emberként félénken kérdezi meg, mi sül-fő a konyhán, miközben csak csendben reménykedik benne, hogy részesülhet a földi örömeiben. A házisajt, a kapros juhtúróval töltött rántott szelet, az oldalas és egyéb, a kétszázéves szakácskönyv alapján elkészített fenséges ételek elfogyasztása után a kávé mellett azonban felsiejlik: mintha lenne itt még valami, amit meg kell tudni. A látogató határozott érzése, hogy a pedagógus végzettségű fogadósnő és szintén pedagógus fia birtokában egy kulturális kincsesláda kulcsa van, amit mindenáron meg kell szerezni. Néhány udvarias mondat után azonban az őszinte érdeklődők számára kiderül, ellentétben a népmesékkel, az érdeklődésen kívül semmiféle próbát nem kell kiállni ahhoz, hogy a kincsesláda feltáruljon. A háziak szívesen mesélnek. Észrevétlenül illan el az idő. A gazdák meséje nyomán más korbá csöppen a betérő, magyar történelmet tanul a német turista is.

A mesék igazak és feledhetetlenek

Feltárul egy másik világ, a betyárok világa. Mindent megtudhatunk e világ történelméről, hagyományairól, szokásairól. Például azt, hogy az ostorpattogatás, csakúgy mint a lovak lefektetése nem csupán vendégcsalogató tudomány, hanem egy régi hagyomány ápolása. Hogy miért volt szüksége a betyároknak az ostorra? Ha már elmesélték a vándornak, nem felejtí el, hiszen kézenfekvő. A bujkáló betyárokat fegyveres pandúrok üldözték. Hogy lovaik ne ijedjenek meg a puskaropogástól, hanem a lábban csendesen fekvő, gazdájuk mellett várják meg visszavonulásukat, hozzá kellett szoktatni őket ehhez a félelmetes hanghoz. Mi más lett volna alkalmasabb erre, mint az ostor, amelynek valóban fülsiketítő hangja van? A bátrabbak szakszerű bemutató után kipróbálhatják, hogyan boldogulnak a szerszámmal, ami valahogy érthetetlenül hosszabbnak és nehezebbnek tűnik saját kezükben, mint a hozzáértőkében.

A betyárélet fontos tartozéka volt a tarisznya is. No, nem az, amelyet magukkal hordtak, mert az jobbra bizony üres volt. A házak fehér falán függő tarisznya volt az, ami felcsillantotta szemüket. Hallgatólagos megállapodás volt ugyanis a tanyán élők és a betyárok között. A tarisznyás házaknál megálltak, elfogyasztották, ami benne volt, a kenyeret, szalonnát, kolbászt, néhány deci bort, aztán a tarisznyát visszaakasztva békevel mentek tovább, nem háborgatták a ház népét. Lovat is csak azért loptak, mert muszáj volt. És hogyan

etették őket? Egyszerűen más lovai közé keverték. A gazdák akkoriban egyszínű ménest tartottak. Ha a betyár almásderes lovat lopott, az almásderes ménes gazdájának lovászlégénye etette. Sok volt a ló akkoriban egy-egy háznál, nem számolta a kutya sem, megnyit abrakolnak. A lovászlégénynek is mindegy volt, hát adott enni a betyár lovának is. A betyárok is szolgáltak valahol a csavargóélet előtt, a betyárbecsület pedig azt diktálta, hogy ne saját gazdájának lovát lopja el. Ez szigorú törvény volt. No meg hogy csak éppen annyit vigyen el, amennyire szüksége volt. Hallgatnánk napestig a mesét a régi világról, ám a háziakat szólítja a munka.

A tanyán nincs munkaszüneti nap

Az állatokat el kell látni. A kíváncsiskodók elkísérhetik a gazdát az etető körútra. Megetethetik Pajkost, csillogó, aranybarna szőret lekefélhetik, főleg ha másnap meg szeretnék ülni. Itt bárki megteheti első lépéseit lovon, még a tökéletesen városi négyéves is beleszeret a paripákba. Fáradságos munka ugyan lebeszélni arról, hogy a Mikulástól vagy a Jézuskától igazi élő lovacskát kérjen, de megéri, mert életében először élheti meg igazán azt, amikor együtt lélegzik egy állattal. Semmihez sem fogható élmény. A kisboci születésénél is szívesen látott a vendég. A biológiai-könyvek életre kelnek. A születés és halál természetes világával ismerkedhet meg a szerencsés, hiszen a disznóvágás szertartása sem zártkörű rendezvény a Gedeon tanyán. Az igazi pedagógusok bármivel is foglalkoznak, azok maradnak. A tavaly itt rendezett gyermektábornak talán éppen ezért örültek a gazdák. A gyerekek nem csak érintetlenül friss levegőn voltak, hanem megtanulták, hogy a munkának becsülete van. Az első néhány nap két kicsi reggeli előtt tehenet fejt, hogy legyen innivaló az asztalon. A harmadik nap négyen mentek, a hét végére majdnem mindenki. Miután megdolgoztak a betevőért, kihúzott derékkal, büszkén és jókedvűen ültek az asztalhoz. Persze az étvágyukkal sem volt gond.

Meghallották a legendák sorát

De nemcsak az életritmus és a munka más itt. A játék is az. A patkóhajító-verseny is érdekes, de a mogyorógurítás a kedvenc. A farönkre csőből pottyanó mogyoró hangjából kell megítélni, mikor kell lecsapni a bunkóval. Csak a kivételes hallással rendelkezők tudják a termést megtörni. Komoly, felnőtt embereket is csendre kell inteni, néhány másodperc-re sikerül, aztán újból feltör a kacagás. De fordítsuk komolyabbra a szót, időzzünk el kicsit a részleteken. Itt mindent megpróbálnak a gazdák, hogy visszaállítsák az eredeti állapotot, hiszen meghallották a legendák sorát, amiről a föld mesélt nekik. Hogy még jobban érthessék, könyvtárakban, levéltárakban kutattak e föld történelme után. Nem „etetik” a látogatókat kommersz „rózsasándorozással”, mert ő sosem járt itt. Viszont a pusztá Rómeója, Gavallér Jóska ehelyütt halt meg szerelméért, kinek történetét a Gedeon tanya gazdái úgy ismerik, mintha családtag lett volna. Sokat kell dolgozni azért, hogy minden ugyanolyan lehessen, mint rég, hogy legyen egy darabja ennek a világnak, ahol megállhat az idő. Ehhez persze nagyon gyakorlatiasnak tűnő feladatok is hozzátartoznak: nem használnak vegyszereket, azokat az állatokat tenyésztik, amelyek egykor honosak voltak itt, és ma már szinte csak az állatkertben láthatóak. Ahelyett, hogy több szoba építésén gondolkodnának, múzeumot szeretnének berendezni a házban. Gyűjtögetni sem igen kell a régiségeket, hiszen körülöttük vannak. Aki beleszeretett ebbe a világba, és itt tölti az éjszakát, láthatja, hogy a szobákat muzeális tárgyakkal rendezték be. Olyan múzeum ez, amelynek a csillogását nem törli meg a kirakatüveg fényének visszaverődése. Gedeonék sem tesznek mást, csak azt, amire – sejtjük – Szappanos Jolán is gondolt, aki a betyárvilágról írt könyvét így kezdi: „Keresem a múlt században itt élő emberek nyomait az Ósborókás évszázadok óta csak szélfúvásoktól igazított homokbuckáin és emberektől alig háborgatott növényvilágában.”

B. Szabó Éva